

KRESBA LELA GEISLEROVÁ

Studená válka 2.0

V kybernetické válce NATO neobstojí. Jak se ubránit ve světě, kde jsou **hlavní zbraní jedničky a nuly?**

Co kdyby se Američané stáhli z NATO, jak občas vyhrožuje Donald Trump? Kdo by **zajistil evropskou bezpečnost?** Myšlenky jednotné evropské armády či jaderného Německa je zatím nereálná. Jsou tu ale ještě hybridní boje v kyberprostoru a na ty je i NATO prozatím krátké.

nou neúspěšně, protože ostatní se nechťeli dobrovolně podrobit a zároveň nikdo neměl dostatek síly na to, aby si podrobil všechny proti jejich vůli.

Až po druhé světové válce se poprvé v novodobé historii velmocenská osa odstěhovala mimo Evropu – za Atlantik. Dosavadní koloniální mocnosti ztratily na spáleništi Evropy svůj globální dosah, hlavně Velká Británie, ale i Francie, Itálie a Španělsko, Německo bylo zcela rozdrčeno a pod okupační správou. Hvězda nových velmocí – USA a komunistického Sovětského svazu – začala stoupat. A najednou se z nich staly supervelmoci.

Pevná ruka EU chybí

Hlavní, jedinečnou a geniální myšlenkou NATO je přesun evropské vojenské síly mimo Evropu, na zámořskou supervelmoc, protože žádná z evropských zemí se nebude muset obávat násilného podrobení ani se nebudou zdráhat spolupracovat. A skutečně – vznik NATO měl za následek počátek procesu úzké spolupráce prostřednictvím ekonomických spolků, odbourávání cel a sjednocování norem, který vyvrcholil vznikem Evropské unie. NATO s dominancí USA jako garanta evropské bezpečnosti a EU jsou tedy úzce propojené misky vah, jedna bez druhé by nemohly samostatně fungovat.

Úvahy o vystoupení USA z NATO nebo myšlenky o evropské armádě narušují podstatu této geniální elegance. Prakticky by to znamenalo návrat o století nazpět a souboj, která evropská velmoc získá vojenskou dominanci nad ostatními.

Možností je vytvořit politicky centralizovaný stát, jako jsou USA, nějaké Spojené státy evropské. Jednotlivé země by klíčové kompetence přesunuly na federální úroveň.

”

Pro zajištění akceschopnosti jakékoli armády je životně nezbytné centralizované politické pozadí. To dává armádě jasné cíle a zajišťuje jí vše potřebné. I armáda s nejvyspělejší technikou a početní převahou je bezbranná, pokud se političtí vůdci neshodnou, kdy a jak má být nasazena. To by byl problém potenciální evropské armády, EU je příliš volnou konfederací a její síly by byly absolutně neakceschopné, protože každé vážnější rozhodnutí by vyžadovalo schvalovací kolečko sedmadvaceti národních členů.

Na druhé straně stojí Rusko s Putinem v čele, který má domácí situaci pevně v rukou. Vidíme, že i mnohem menší a technicky méně vyspělá armáda je akceschopnější, pokud za ní stojí autoritativní diktátor, pro kterého není problém se rychle rozhodovat a pouštět se do různých riskantních dobrodružství. No a někde mezi pak stojí USA. Ty jsou plně de-

mokratické a liberální, ovšem díky politickému systému dvou stran a prezidentskému systému, soustředícímu v rukou vrchního velitele ozbrojených sil maximum politické exekutivní moci, zajišťují ono ideální centralizované politické zázemí, umožňující armádě velkou akceschopnost i v demokratickém prostředí. A právě tuto akceschopnost získává i celé NATO, protože americká armáda v něm ze dvou třetin dominuje.

Zkusme popustit uzdu fantazii. Jak by akceschopnost mohly získat evropské síly, kdyby USA z NATO vycouvaly?

Evropa se sama neubrání

První možností je vytvořit podobně politicky centralizovaný stát, jako jsou USA, nějaké Spojené státy evropské. Jednotlivé federativní země by si mohly ponechat jistou autonomii, klíčové kompetence by se ale přesunuly na federální úroveň, řekněme do Bruselu: minimálně zahraniční politika, páteř fiskální politiky, velení a rozpočet obrany. Evropský parlament by musel fungovat na systému malého počtu celoevropských politických stran, které by byly natolik srozumitelné, aby dokázaly reprezentovat voliče napříč rozdílnými geografickými a kulturními oblastmi. Pouze takový parlament by zaručil stabilní politické prostředí, schopné dlouhodobě financovat a úkolovat ozbrojené složky. To všechno uskutečnitelné je, ne však v blízké budoucnosti. Velké země jako USA či Indie se integrovaly dlouhá staletí, EU je teprve na začátku tohoto procesu, který ještě dlouho potrvá.

Druhou variantou je obdoba NATO, tj. vojenský pakt zajištěný jednou silnou demokratickou velmocí, na kterou se budou nabalovat další země. Velká Británie je ovšem jako ostrovní stát od pevninské Evropy příliš odtržená, historicky je také nejvíce orientovaná na USA. Přirozeným mocenským těžištěm Evropy je soustátí Francie–Německo. Druhé jmenované, Německo, je lidnatější a technologicky i ekonomicky silnější než Francie. Pokud by mělo převzít roli akceschopného lídra evropského vojenského paktu, muselo by tvořit páteř jeho ozbrojených sil. To znamená tisíce tanků a nejmodernějších letadel, to znamená být v čele raketového a vesmírného výzkumu. A především to znamená strategické jaderné zbraně. Tisíce jaderných balistických raket, které jako jediné tvoří dostatečnou odstrašující protiváhu tisícům podobných raket, čekajících na Východě.

Toto zbrojení by vyžadovalo více než 4 % HDP po dlouhá desetiletí. Pokud by bylo třeba vyzbrojit se v rekordním čase, počítejme ještě více. Taková změna rozpočtových priorit by postavila na hlavu celý současný společenský sociální konsenzus a znamenala by politické zemětřesení s nejistým výsledkem. Z historických zkušeností je docela pravděpodobné, že by sjednocujícím prvkem rozhraných společenských poměrů mohla být nějaká nacionalistická partaj zákona a pořádku s obdobou Trumpova America First, v německé verzi pak „Deutschland über alles“ na způsob AfD.

Pokračování na straně 14

VÍT KUČÍK
publicista

Severoatlantická aliance vznikla po druhé světové válce jako unikátní řešení starého problému v nové globální situaci. Slovy prvního generálního tajemníka Hastingsse Ismaye bylo úkolem NATO „udržet Ameriku v Evropě, Rusko mimo západní Evropu a Německo při zemi“. NATO mělo také nahradit po staletí selhávající pokusy o zajištění evropské bezpečnosti, to znamená zajistit Evropu tak, aby nebyla semeništěm neustálých vojenských konfliktů, které by se šíly do okolního světa.

Od pádu západořímské říše se různí domácí aktéři snažili Evropu sjednotit silou pod svoji vlajku. Tyto pokusy byly větší-

Studená válka 2.0

Dokončení ze strany 13

A jsme u obehnané písničky, kterou Evropa už slyšela mnohokrát: kdo by se chtěl přimknout pod jaderné Německo, navíc vedené obdobou AfD?

Ani jedna z těchto tří možností není reálná. Současná bezpečnostní architektura prostřednictvím NATO jako „spolku pro americkou ochranu Evropy“ nemá alternativu. Je tak v americkém i evropském zajmu, aby status quo trval.

Ovšem všechno tohle platí pro klasické vojenské konflikty. Putinův režim ale v posledních 15 letech posunul na novou úroveň celou sérii starých sovětských triků a odstartoval proti NATO unikátní ofenzivu, které se začalo říkat hybridní strategie. Nutno přiznat, že tato strategie je do velké míry účinná a impozantní. Putinovo Rusko získalo iniciativu, na kterou NATO reaguje defenzivně, rozpačitě a hlavně pozdě. Dlouhá léta měly západní státy potíže si vůbec přiznat, že se něco děje. Nyní jsme již v další fázi, kdy sice panuje shoda na probíhajících nepřátelských akcích, nejsme si ale schopni přiznat jejich velikost ani rozsah.

Hybridní akce jsou totiž typické obojetným kamuflováním: jejich cílem je, aby se ani po odkrytí neukázalo, o jakou činnost šlo. Nikdy nevypadají jako nepřátelská vojenská operace – a o to právě jde.

Scénáře o ruské okupaci pobaltských členů NATO například počítají jen s operacemi, které by neaktivovaly článek č. 5 Paktu o napadení členské země a povinnosti ostatních jí pomoci. Nehovoříme tedy o klasické invazi pěchoty a tankových divizí, ale celé škále propagandistických a policejních akcí, o manipulacích s ruskými mluvící komunitou, dočasných pobytech osob bez vojenských uniforem, kteří mohou na sebe brát identitu tu aktivistů, tu přicestovavších rodinných příslušníků. Zatímco by baltické země volaly o pomoc proti okupaci a západní země by se dohadovaly, o co se vlastně jedná, cíle operace by byly naplněny – důvěra v Severoatlantický pakt by byla vážně nalomena, jednota rozložena a východoevropské země by neměly jinou možnost než se s Ruskem domluvit na novém modu vivendi z pozice výrazně slabšího.

Útok, nebo jen nevinná lež?

Tento příklad je ale stále příliš vojenský. Většina hybridních operací je daleko rozmanitější. Jsou to například známé propagandistické akce v kyberprostoru, které svým masivním objemem a délkou působení mohou „rozhaštit“ společnost téměř na hranu občanské války. Způsobují separatismus regionů, vystoupení zemí z nadnárodních organizací a paktů, třídní či náboženské nepokoje... Dokážou vyvolat paralyzující efekty srovnatelné s okupací, ovšem za zlomek nákladů.

Techniky hybridních kybernetických operací se rok od roku zdokonalují. Jejich hlavní těžiště již není v nějakém petrohradském Institutu pro výzkum internetu, kde čtyři stovky placených trollů ovlivňují evropská a americká diskusní fóra. To je už pravěk.

V posledních amerických prezidentských volbách v roce 2016 ruská strana zakládala na sociálních sítích tisíce fiktivních účtů a s jejich pomocí se snažila ovlivňovat veřejné mínění ve prospěch republikánů a Donalda Trumpa. Celé dva roky trvalo najít důkazy, zda je to vůbec pravda, a když konečně nastal jakýs taký konsenzus, že volby byly opravdu zmanipulované, začala nekonečná etapa ujišťování a příprav, aby se to nestalo znovu. Jenže s opakováním už jedinou použitelnou už ani Rusové nepočítali. Jsou nové strategie a s těmi starými budou mít společného jen to, že je opět odhalíme, až když už bude pozdě.

Současné hybridní triky vidíme jen neurčitě, jejich odhalování provází spousta dohadů a nejasné kontury. To patří k jejich podstatě. Spíše než na množství falešných účtů, které se správci sociálních sítí učí stále lépe identifikovat a neutralizovat, sází na tzv. narativy a páte kolony místních domácích sympatizantů, kteří je nevědomky přebírají a šíří. Narativy jsou jakési mikropříběhy, zkratky, specifické pohledy na věc. Máme nějaký složitý problém a narativ nám ve zkratce říká, jak na něj pohlížet, co si o něm myslet. Třeba ze složitého propletence krátkodobých a dlouhodobých migračních toků mezi Evropou a zbytkem světa jeden z narativů udělá výbušnou zkratku: „Elitami řízená muslimská invaze!“ Nebo z inci-

dentu v Kerčském průlivu v roce 2018, kdy Rusové zajali proplovající ukrajinská plavidla, udělá „rznou ruskou odpověď na ukrajinskou provokaci“.

V současnosti má Rusko ve svých cílových zemích už vybudované rozsáhlé komunity sympatizantů, jenže – a teď přichází ono kouzlo hybridních triků – vůbec to nemusí být sympatizanti Ruska, dokonce mohou mít k Rusku velmi negativní vztah. Tahle finta funguje na principu teorie her – máme hlavního zákulisního aktéra X, jehož cílem je X1. Pak několik dílčích aktérů A, B, C..., kteří mají své dílčí cíle A1, B1, C1... Některé z těchto dílčích cílů, například A1 a C1, přímo či nepřímo podporují i cíl X1, kdežto B1 mu škodí. Aktér X tedy podporou aktéra A a C a blokováním aktéra B pracuje na svém cíli X1 efektivněji, než kdyby jej prosazoval otevřeně a napřímo.

Užiteční idioti

Dosaďme si za abstraktní písmena konkrétní příklady – Polsko je jako společnost díky historickým zkušenostem velmi protirusky naladěná, polští radikální nacionalisté obzvlášť. Polské sympatie ovšem nejsou ruským cílem, ruským cílem je Polsko mimo struktury EU, vůči kterému pak bude Ruská federace ve značně výhodnější vyjednávací pozici. Cílem polských ultranacionalistů je kulturní hegemonie, kterou chtějí zajistit izolací země od vnějších vlivů. To se ruskému hráči náramně hodí, a tak polské nacionalisty, kteří Rusko nenávidí, nepřímo podpoří vlnou narativů o muslimské invazi, bruselském neomarxismu, úpadkové kultuře Západu, ohrožení bílého heterosexuálního muže, klidně i protiruským patriotismem, zkrátka vším, co polským protiruským nacionalistům prospívá. Jejich vzestup a prosazení dílčích cílů totiž zároveň pomáhají uskutečňovat širší cíle ruské. Přitom polští nacionalisté by se do krve přeli, že s Ruskem nemají nic společného, a zasměšlili by ty, kdo by v nich viděli ruské agenty.

Kamoufláž i účinnost této metody je opět o kus dál než tisíce falešných účtů, jejichž IP adresy a hromadné zakládání bylo možno zpětně identifikovat. Domácí aktivisté jsou zcela autentičtí, brání se, že by byli manipulováni, dané narativy obhajují jako svůj názor a jejich sdílení jako své právo na svobodu slova.

Aktuálně má Rusko v cílových zemích vybudované rozsáhlé komunity sympatizantů. Ti o tom vůbec nevědí, a dokonce mohou mít k Rusku velmi negativní vztah.

Uvedené schéma je jen hodně zjednodušený školský příklad – skutečné hybridní akce jsou sofistikovanou pavučinou s mnoha úrovněmi a aktéry, na kterých pracují stovky civilních expertů, jako jsou psychologové, marketéři, lingvisté, politologové, informatici, zapojují se do nich kromě rozvědky i mnohé státní, soukromé i neziskové organizace. Jejich typickým znakem není utajenost, ale nejasnost. I když na ně přímo hledíme, nejsme schopni se dohodnout, zda je to cizí propagandistická akce, nebo jen názor skupin vlastních občanů. Je to nepřátelský průnik do sítě našich nemoocnic, nebo jen kybernetický vandalismus? Z ciziny ovládaná ozbrojená pátá kolona, nebo jen aktivistická amatérská domobrana? Deset lidí, jedenáct různých názorů.

Tyto hybridní taktiky podle výročních zpráv západních zpravodajských služeb praktikuje Rusko v prosazování svých cílů ve všech zemích NATO a EU, zemích východní Evropy i dalších zemích

světa. Jsou totiž oproti klasickým vojenským či politickým prostředkům velmi levné a relativně efektivní. To pochopitelně inspiruje další autoritativní režimy, jako jsou Čína, Severní Korea či Írán. Hybridní boj je nástrojem slabších proti silným, podobně jako terorismus.

Je nasnadě, že NATO jako vojenský pakt zrozený v poválečných historických kulisách a designovaný pro klasické ostře strategické válčení není na tyto postmoderní hrátky na schovávanou stavěné. S nadsázkou řečeno, generálové nevědí, kam při rozkladných kampaních v kyberprostoru namířit hlavně děl a raket.

Válka už probíhá

V podobné situaci NATO bylo po útoku na newyorská Dvojčata, který poprvé aktivoval už zmiňovaný článek 5. Začala dlouhá a bolestivá válka proti islámskému terorismu. NATO je dobře vybaveno na symetrické boje proti státním aktérům, proto také vcelku rychle dokázalo dostat na lopatky režimy v Afghánistánu a Iráku. Se samotnými teroristy ale mělo nekonečné trápení. Spojené státy jako lídr NATO napjaly všechny kapacity a byly nuceny podstatně reorganizovat své síly – vytvořily nové, mobilnější jednotky rychlého nasazení a městských bojů, reorganizovaly výzvědné služby pro sběr nového typu informací nebo vyvinuly bezpilotní letouny schopné přesně ničit malé cíle s minimálními škodami na civilních objektech. I přesto výsledky byly jen částečné, pomalé a drazé zaplacené. Ukazuje se, že proti teroristům je spíš než klasická vojenská síla účinnější kombinace policejních, politických a zpravodajských prostředků.

Podobně NATO reaguje i na hybridní taktiky státních aktérů. Snaží se reorganizovat, vytvářet speciální útvary pro kybernetické a hybridní hrozby, jejich efektivita však bude i přes neustálé zlepšování nedostatečná. V symetrickém boji jsou prostředky přehledné, můžete užívat stejné zbraně jako protivník. V asymetric-

kém teroristickém či hybridním boji to z principu nejde.

Hybridní operace se odehrávají hlavně v mediálním kyberprostoru a jsou v Rusku, Číně nebo Egyptě pod totální kontrolou režimu, který je může vypínat, identifikovat autory jejich obsahu, selektivně kontrolovat toky dat ze zahraničí. To na Západě z politických důvodů není možné. Západ si totiž zakládá na liberálních principech svobody slova, omezení státní kontroly, ochraně osobních dat. Tohle všechno dělá západní kyberprostor do jisté míry anarchickým a neregulovatelným, což poskytuje velkou systémovou výhodu autoritativním režimům, které ji bezskrupulózně využívají. Mohou si tu totiž dovolit věci, které si Západ u nich doma dovolit nemůže.

Rétorika západních světových lídrů unisono říká: Chceme se vyhnout nové studené válce. V tom je ale jádro problému. Západ v jednostranně vedené studené válce už dávno je. Doteď ji však sám odmítá věst, a ke své škodě ji tak prodlužuje a prohlubuje.

Řešením není státní dohled nad každou národní sítí, je třeba vytvořit společnou platformu všech zemí, které chtějí za určitých pravidel sdílet jeden kyberprostor. Znamenalo by to zónu svobodného internetu obehnat virtuální zdí a „rochovat status“, které se na něm neumí chovat, nechat venku. Tato platforma – říkejme jí Západní – by byla od počátku největší. Zahnovala by přirozeně Evropu, Severní Ameriku, Austrálii, Japonsko, Jižní Koreu, zkrátka všechny země, které běžně míníme pod pojmem Západ.

K „Západní platformě“ by se rychle připojila i většina rozvojových zemí, protože by to byla jediná smysluplná cesta ekonomického rozvoje. Velmi rychle by samospádem vznikl dominantní světový kyberprostor. Nevstoupit do něj by znamenalo ekonomickou sebevraždu. Nepochybně by o to usilovalo i Rusko a Čína, což by byla solidní páka, aby samy otevřely své kyberprostory a na těch ostatních se chovaly civilizovaně.

Přistoupení k platformě by bylo zcela dobrovolné, podmíněné pochopitelně dodržováním jejích pravidel – právě ta by se jistě stala předmětem největší hybridní dezinformační bitvy, kde by soupeř líčil soupeře jako Velkého bratra, omezujícího svobody.

V této souvislosti je nutné si uvědomit, že anarchie není svobodou, naopak, anarchie svobodě škodí a likviduje ji. Svoboda znamená možnost určitě věci dělat a zároveň jiné nedělat. Které věci dělat a nedělat, aby určitá svoboda vůbec vznikla, to stanovují pravidla. Bez pravidel svoboda není možná. Například abych měl svobodu pohybu, musím být druzí zbaveni možnosti mi v pohybu bránit.

Od anarchie ke svobodě

Internet je nový, sotva třicet let starý fenomén. Bouřlivě se vyvíjí a mnoho problémů s ním spojených je dáno nejasnými pravidly, nejasnou hranicí mezi lží a názorem, názorem a faktem, kriminálním jednáním a právem na soukromí, nepřátelskou hybridní kampaní a svobodou slova. To vše svobodám reálně ubírá, než aby jim přidávalo. Otázka, kdo bude arbitrem, který rozhodne, jestli je to jedno, nebo druhé, je v demokratických společnostech dávno rozhodnuta. Jsou to nezávislé soudy, je to parlament vzešlý ze svobodných voleb, jsou to nezávislé instituce, které mají oddělený podíl na moci. Vždy někdo musí rozhodovat a stanovovat pravidla. V liberálních demokraciích – na rozdíl od autoritativních režimů – je tento proces průhledný a i přes všechny nedostatky relativně nestranný a objektivní. Proto lze očekávat, že pravidla Západní platformy budou umožňovat větší svobodu slova, větší ochranu osobních identit a dat a férovější ekonomickou soutěž než platformy jiné. Na jejich tvorbě a vymáhání se totiž nebude podílet jen politbyro jednoho diktátora, ale široká fronta nezávislých institucí a občanské společnosti.

Zdá se, že konstrukce Západní platformy v kyberprostoru by mohla být vůči hybridním hrozbám účinnější než klasický vojenský pakt NATO. Mohla by ho nahradit? Jistě že ne, kybernetická platforma je jen odpovědí na jednu z novodobých výzev. V klasické rovině konvenčních a jaderných zbraní má NATO stále svůj význam. Hlídat, aby hybridní útočníky nenapadlo opět přejít ke klasickým tankům a letadlům.

Blíženci z matřjošky. Ze Putinovo Rusko ovlivňovalo prezidentské volby v Trumpův prospěch, se ví. Jak tomu ale přístě bránit? FOTO PROFIMEDIA